

6. Державний архів Харківської області: путівник. Держ. ком. Архівів України, Держ. архів Харків. обл.; – Харків, 200. 1022 с.

7. Державний архів Херсонської області. Фонди періоду після 1917 року: анотований реєстр описів. Том 1: Фонди Р-1 – Р-1250. редкол.: В. Ф. Боровик (голова) та ін.; Державна архівна служба України; Державний архів Херсонської області. – Херсон : Айлант, 2013. — 532 с.

8. Колективізація і голод на Україні: 1929-1933. Збірник матеріалів і документів. АН України. Інститут історії України та ін.: Упоряд.: Г. М. Михайличенко, Є. П. Шаталіна; Відп. ред.: Кульчицький С. В. - Київ: Наукова думка, 1992. — 736 с.

9. Комітети незаможних селян України, 1920-1933: зб. док. і матеріалів. ред. І.К. Рибалка. Київ: Наук. думка, 1968. — 639 с.

10. Про пільги, права і обов'язки незаможних селян: декрет Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету від 5-го грудня 1923 р. / Всеукраїнський Центральний виконавчий комітет . – Харків : Друкарня «Червоний маяк» (б. ВУЦВКа) , 1923 . – 19 с. – Відбиток з газ. «Селянська правда» 28.XII.1923 р. № 150 (679)

11. Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни(1919-1920). Збірник документів і матеріалів. Ред. Волощук І.П., Ред. Рубач М.А. - К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1957

УДК 94(477)

Маргарита ЛЯЩУК,

здобувачка 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Бойков О., к.іст.н., доцент

МІСЦЕ І РОЛЬ ЦЕРКВИ З ПОЗИЦІЙ ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Анотація. У статті розглядаються погляди представників української національного руху у ХІХ – на початку ХХ ст. щодо ролі церкви

в суспільстві і держави. Національне відродження України передбачало й духовно-релігійне відродження, яке було ускладнене перебуванням українських земель в двох різних імперіях та наявністю різних віросповідань. Тож важливим питанням у контексті подальшого розвитку національної самосвідомості було врахування церковно-релігійного фактору.

Ключові слова: *національне відродження, українська церква, націоналізм, уряд УНР, національна еліта.*

Одним з питань формування української політичної нації на сьогодні є вирішення проблеми церковно-релігійного розвитку та подальшої ролі церкви в житті українського суспільства у подальшому. Це ж питання було досить актуальним і на межі ХІХ-ХХ ст., коли український національний рух політизувався і розглядав перспективу формування власної держави.

Еволюція української національної свідомості логічно вписується в загальну модель розвитку національних рухів на Сході Європи ХІХ – початку ХХ ст. «Національне відродження» України слід розглядати як два потоки – однакові за змістом, паралельні за напрямком, приблизно одночасні в хронологічних рамках, але розмежовані територіально: один протікав у Наддніпрянській Україні під владою Російської імперії, а другий – на західноукраїнських землях у складі Австрійської (пізніше – Австро-Угорської) імперії.

Національне відродження України передбачало й духовно-релігійне відродження, яке було ускладнене перебуванням українських земель в двох різних імперіях та наявністю різних віросповідань. Тож важливим питанням у контексті подальшого розвитку національної самосвідомості було врахування церковно-релігійного фактору.

До Першої світової війни ідеологія українського руху базувалася на двох позиціях: українська нація як етнос, заснований на культурі та мові

селян та соціальні ідеї Маркса. Соціалізм був впливовою ідеологією серед українських лідерів з 1917 які хотіли побудувати українську державу на уламках Російської та Австро-Угорської імперій. Виходячи з цього і будувалися погляди на роль церкви і релігії.

Однією з проблем бачення релігійного фактору слід назвати те, що українська інтелектуальна еліта, яка формувала різні політичні течії, не у повній мірі усвідомлювала роль церкви в суспільстві, а духовенство теж не могло подолати цю проблему, тому не відбулося єднання світського і церковного національних рухів [6, с.255]

На кінець XIX – початок XX ст. проблема національної ідентифікації тісно пов'язувалася з релігійною приналежністю. Проти цього виступив відомий громадський діяч М. Драгоманов, який у листуванні з І. Франком зауважував, що подібна ідентифікація є «абсурд принциповий і практичний» [4, с.23]. Такі спроби, з'являлися через те, що в Україні політичні інтереси переважали над релігійними, а політичним діячам церква вбачалася організацією, що відповідала їх поглядам і намірам, а не відображенням національних інтересів [4, с.23].

М. Драгоманов пропонував відійти від монополії православної віри та католицизму в Україні, і надати можливість розповсюдження протестантизму. На його переконання протестантизм передбачав свободу віросповідання та відділення держави від церкви [3, с. 3-5].

Щодо розвитку неофіційного християнства, зокрема сектантства, досить цікаві погляди одного з діячів української Громади в Одесі Дмитра Овсянико-Куликовського, який зазначав, що секти є феноменом соціально-культурницького реформаторства, яке здійснюється самим народом. Таке реформаторство могло змінити не лише психологію народу, але й вірування. Він пропонував розглядати секти як певну соціальну групу культурних піонерів, досліджувати даний феномен і взяти його до уваги революційним організаціям [6, с. 327].

Михайло Грушевський зауважував на необхідності відділення церкви від держави, а саме духовенство не має бути «державними урядовцями тої чи іншої релігії» [1, с. 172].

М. Грушевський у полеміці з І. Огієнком стосовно зв'язку релігії з суспільно-політичною свідомістю зазначав, що релігійна свідомість формувалася під впливом цілком земних чинників – економічних, політичних, впливом стану духовності тієї чи іншої історичної доби [8, с. 67].

Інший український громадсько-політичний діяч Дмитро Дорошенко зазначав, що уніатство на західноукраїнських землях стало вже національною релігією, яка «боронила народність від латинізації й польонізації» [2, с. 51].

Погляди на церкву і релігію еволюціонують у ході національно-визвольних змагань 1917-1921 років. У цьому контексті досить важливими поглядами щодо питання про роль церкви в державі слід назвати твердження українського громадського і політичного діяча кінця О. Лотоцького.

У 1918 році, вже перебуваючи на посаді міністра віросповідань в уряді Гетьманату Скоропадського він зазначав: «Основна засада Української центральної влади полягає в тому, що в самостійній державі має бути і самостійна церква. Ніякий уряд... не може погодитись на те, щоб осередок Церковної влади перебував в іншій державі. Українська Церква має бути автокефальною під головуванням Київського митрополита та в канонічному зв'язку з іншими самостійними Церквами. Автокефалія української Церкви – не лише церковна, а й національна необхідність. Це конечна потреба нашої Церкви, нашої держави, нашої нації...» [9, с.268].

Висновки: Таким чином, у кінці XIX – на початку XX ст. існувало досить багато різних поглядів на роль церкви і релігії в житті українського суспільства і згодом держави, однак, у переважній більшості діячі українського національного руху бачили цю роль у як фактор розвитку

демократичного суспільства з релігійною толерантністю і рівністю у релігійних переконаннях.

Список джерел та літератури:

1. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський – К.: Тов-во «Знання», 1991. – 240 с.
2. Дорошенко Д.І. Мої спомини про недавнє – минуле (1914 - 1920): в 4 ч. [Текст] / Дорошенко Д.І. – 2-е вид. – Мюнхен: Укр. вид-во, 1969. – 542 с.
3. Драгоманов М. Про волю віри / М. Драгоманов – К.: Вид-во «Ранок», 1907. – 16 с.
4. Драгоманов М. Євангельська віра в старій Англії [Текст] / М. Драгоманов – К.: Вид-во «Ранок», 1907. – 8 с.
5. Історія православної церкви в Україні. Зб. наук. праць. – К., 1997.
6. Історія релігії в Україні [Текст] / За ред. А.М. Колодного і П.Л. Яроцького. – К.: Знання, 1999. – 736 с.

УДК 94(447)

Вікторія МЕЗЕНОК,

здобувачка 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Кузовова Н., к.іст.н., доцентка

СТАЛІНСЬКІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ОСВІТЯН ХЕРСОНЩИНИ

Анотація. У статті проаналізовано матеріали архівно-слідчих справ репресованих викладачів Херсонщини. Розглянуто розбіжності та фальсифікації у справах ХІНО та «Павільйон». Зроблено висновок, щодо мети діяльності сталінської каральної системи проти вчителів.